

■ СТОРІНКАМИ ІСТОРІЇ

Табірні листи батька видав син

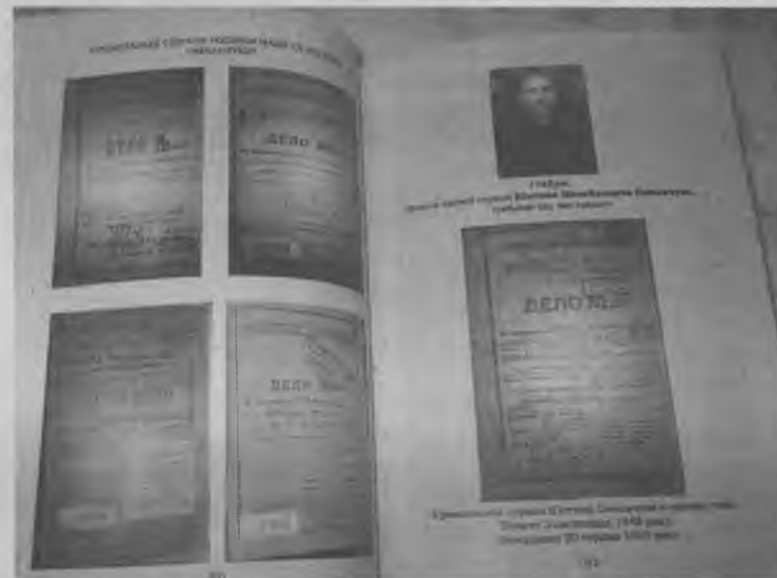
Ідею книги Роман ОМЕЛЬЧУК виношував 30 років

Книга «Юстин Омелячук – сотник Журба. Матеріали до біографії. Листи. Спогади» – то лиш перша документально-історична реконструкція життя і діяльності натхненника й учасника українського національно-визвольного руху на Волині (Рівненщині), знаного просвітянина, члена ОУН, сотника УПА на псевдо «Журба», в'язня польського концтабору «Берега Каргузка» та сталінського Степлагу.

Перед початком Другої світової війни Юстин Омелячук був відомим організатором просвітянського і націоналістичного руху на Демидівщині. Займався питаннями українізації школи й церкви, залучав молодь до участі в хорах і театральних постановках, сприяв розвиткові українського кооперативного руху, розповсюджував серед населення сіл Дубенщини та Демидівщини нелегальну літературу. В архівних матеріалах поліційних документів 1930-х років

Юстин Омелячук разом із Ростиславом Волошином та Григорієм Оборським зараховані до числа найактивніших політичних діячів, за якими було налагоджене пильнування. Біографія Юстина Омелячука тісно пов'язана з Дубенщиною і містом Дубно. Тут проходила його бурхлива діяльність, адже мав чимало культурно-освітніх справ. Тут за Польщі в 1932-му вперше скупшував неволі – після організації збору підписів за навчання дітей україн-

і утікає за Буг, опиняється в окупованій німцями Польщі. Там налагоджує організаційні зв'язки і повертається в Україну лише в липні 1941 р. В середині серпня поселяється разом із дружиною на квартирі в Дубно. Тут працює завідувачем місцевої друкарні, секретарем окружної «Просвіти» та адміністратором просвітянського хору. Підтримує тісні контакти з редакцією газети «Волинь», випуск якої з 1 вересня 1941 р. був налагоджений у Рівному, розповсюджуючи її у Дубні та в селах. Познайомився зі Степаном Скрипником (пізніше – патріарх Мстислав), Протасом Тимощуком та Уласом Самчуком. Запам'ятався дубенцанам ще й як прекрасний співак і актор. Газета «Волинь» писала про постановку у Дубенському театрі опери «Запорожець за Дунаєм» і талановите виконання Юстином Омелячуком провідної оперної партії запорожця Карася.

Усі боялися. І було чого боятися, адже на Рівненщині діяли понад півтори сотні вишкolenих диверсійних груп НКВД, які діяли то відкрито, роблячи облави на ліс, то під виглядом УПА скоювали звірячі злочини.

Попереду в Юстина Омелячука був неймовірно тяжкий період. Оскільки він (як мельниківець) активно виступив проти методів діяльності бандерівської Служби безпеки, створивши підпільну організацію НВРО, потрапив у складну й небезпечну гру тогочасних воєнних хитросплетінь. За ним полювали як підкручені більшовицькими агентами «свої», так і чужі окупанти, вишкolenі спецзагони НКВС.

Йому дали 25 років таборів. У «Матеріалах до біографії» Роман Омелячук (син Юстина Михайловича) докладно опираючись на

дні в повному розгарі. Цей чарівно маєвий час весною тут називати гріх, бо ж шовкової зелені та барвистих квіток й дзвінкого співу пташок тут не побачиш і не почувеш. Німий рудий степ, як старий дід в рябонтинні! Противно. Тут тупіє почуття людини до краси й до всього благородного. Грубієш, як кора на дубові. Непомітно, але поступово до крайності. Ех, коли б повернути до Вас у рідні сторони, здається цілував би не лиш пахучий чорнозем і чарівні квіти, але обнімав би кропиву й будяки...

...І ось та німа, глуха й бридка природа впливає пригнічуюче на весь духовий образ людини – на почуття, вражіння й нервову систему. А тому не дивуйтесь, мої любі й дорогі, що я пишу свої листи не у веселому стилі, а похмурі й пригнічуючі! Признаюсь щиро, що лиш той лень і ця хвилинка в мо-

А видав цю книгу про свого батька Юстина Омелячука. Роман Омелячук

А видав цю книгу про свого батька Юстина Михайловича Омельчука (1906-1964), уродженця с. Вичавки Демидівського району, відомий на Рівненщині активіст-рухівець, народний депутат другого скликання Роман Омельчук з поміччю дочки Олесі та за підтримки Департаменту соціального захисту населення РДА.

В основі книжки – табірні листи та вірші, а також спогади про Юстина Омельчука. На початку книги вміщена коротка біографічна розвідка та довідково про членів його родини, частина з яких теж не уникли репресій.

«Задум цієї книжки визрівав поступово і доволі довго, – розповідає Роман Омельчук. – Ще наприкінці 1980-х – на початку 1990-х років, коли в процесі боротьби за проголошення незалежності України ми з товаришами-рухівцями проводили широку агітаційно-просвітницьку кампанію у містечках і селах Рівненщини. І в кількох селах на Дубенщині та Демидівщині до мене підходили люди і цікавилися, чи я, бува, не є сином Юстина Омельчука. Згодом ми з братом знайшли ретельно сховані й збережені матір'ю батькові табірні листи й були здивовані, що їх більше сотні».

Ким був Юстин Омельчук?

Хоч походив із бідної селянської родини, проте потяг до знань привів його до Луцької української гімназії. А по тому навчався на економіко-кооперативному відділенні Українського технічно-господарського інституту в м. Подебради (Чехословаччина).

організації збору підписів за навчання дітей українською мовою на кілька місяців був запроторений у Дубенську тюрму. Влітку 1939-го Юстин Омельчук був покликаний начебто до польського війська. Проте, як прибув у Дубно, був арештований і ув'язнений у польському концтаборі «Береза Картузька». Тільки швидкий розгром Польщі гітлерівською Німеччиною врятував йому життя, однак здоров'я було суттєво підірване.

Від директора школи – до сотника «Журби»

Коли з осені 1939-го на Волині починають господарювати «перші совіти», освічених людей бракувало. Юстина Омельчука призначають директором семирічної школи у с. Глибока Долина Козинського району. Проте вже у грудні 1939-го його викликають в Дубно начебто у відділ освіти. Насправді ж, як виявилось, в органи НКВС. Його врятувало лиш те, що (не довіряючи червоній владі) про всяк випадок домовився з селянами, з якими приїхав до Дубна, аби вони, як спродадуть свою городину, заїхали за ним. За розповіддю самого Юстина Михайловича, у райвідділі на нього чекав начальник Яків Винокур. Він обізвав його «націоналістическою сволочю» та змусив письмово зізнаватися в «преступленнях». Омельчук спеціально довго писав, починаючи з раннього дитинства, а коли надвір райвідділу приїхало з десятка дядьків, був відпущений з умовою з'явитися через чотири дні.

У той же вечір він збирається

Коли у 1942 році протистояння між окупаційною німецькою владою та українцями наростає, то у 1943-му воно ще більше ускладнюється. Активізуються та підігрівають напругу радянські партизани, а гестапівці громлять українські установи. Тож від березня 1943 р., все ще перебуваючи в Дубні, Юстин Омельчук переходить на нелегальне становище. Вагітну дружину відіслав до рідні на село. Полюючи за Ю. Омельчуком, гестапо помилково арештувало й розстріляло іншого чоловіка з таким самим прізвиськом із с. Варковичі. А коли гестапівці вриваються на квартиру, де мешкав Юстин Михайлович, йому вдається втекти через запасний вихід. Далі його дорога стелилася до загону Хрона у Кременецькому лісі, неподалік с. Стіжок, де він під псевдо «Журба» очолює першу бойову сотню УПА. Був поранений, активно працює в газеті «Повстанець», де виявляє неабиякі здібності як публіцист. Займається також військовими вишколами для молодших командирів у селах Вовковії, Лопавше, Копань, Вербень.

Між «своїми» та окупантами

Коли у лютому 1944 року повертаються «другі совіти», становище українського населення стає нестерпним. НКВД організовує велике полювання на таких, як Журба. Дружина Юстина Омельчука Надія з однорічним первістком Романом переховувалася по селах. Так не могло тривати довго. У той час кожна людина була заручником репресивно-каральної системи, перебувала під постійною загрозою арешту й смерті.

Омельчука (син Юстина Михайловича) докладно, опираючись на ряд архівних документів і свідчень, описує все, через що довелося прийти батькові.

Найпромовистіше про Юстина Омельчука розповідають його листи із таборів, написані гарним почерком високоосвіченої людини, великого патріота. Слав до рідних і свої вірші (опубліковані в цій же книжці) та оповідання.

Сповнені любові й туги за рідним домом листи писав Юстин не лише дружині, але й сином – старшому Романові й меншому Володимирі окремо. Навіть перебуваючи за тисячі кілометрів від рідного дому в тяжкій неволі, жажливих табірних умовах, він постійно займався вихованням своїх синів, цікавлячись їхнім навчанням, розвитком, даючи в листах кожному з них поради, як загартовуватись аби бути здоровими, що читати, просив шанувати матір та допомогати їй у господарстві. Не раз обговорював із синами різні життєві теми та ситуації, наказував добре вчитися й обов'язково здобути вищу освіту. До того ж технічно, оскільки тут більше свободи.

3 листів Юстина Омельчука

08.05.1955 р.

«Мої любі та найдорожчі Надю, Ромцю і Володю!»

Пересилаю Вам моє найсердечніше поздоровлення та бажаю багато щастя, доброго здоров'я й веселих маєвих днів у вашому житті, а зокрема Ромцьові й Володі хорошого росту й прекрасних успіхів у науці!

Біля мене все без перемін. Здоров'я покращало, весна, погідні

й пригнічуючі! Признаю щиро, що лиш той день і ця хвилина в моєму житті бувають радісні, коли я одержу від Вас листа й читаю Ваші теплі слова привіту й розради та розмовляю з Вами...

...Нещодавно був у нас гарний концерт приїжджих артистів (таких самих, як і ми!). Одна наша дівчина з Галичини проспівала гарним голосом і з чуттям серця дует Андрія й Оксани з опери «Запорожець за Дунаєм» (пригадай Дубно в 1942 році!), «Гандзю» – соло та інші. На сцені пахло цвітучою Україною від гарного національного строю дівчини-співачки (вишивка, стрічки та віночок з квітів на голові). Мої молоді хлопці, а вони тут майже всі молоді, бурєю оплесків не давали зійти їй зі сцени.

Ти говориш, що коли б мене розконвоювали, то Ти б, дорога дружино, приїхала б із Синами до мене. А я Тобі відверто скажу: щоб мене звільнили і примусили тут жити, то для мене була б гірша неволя, як зараз і я б на цей мертва степ – голодний і дикий, в це людське моральне багно, ніколи б не рішився забрати моїх Синів, щоб мої очі дивились на їхню духову й фізичну муку. Тут люди живуть лише за кару і то недовго. Нам треба доложити усіх старань, щоб я краще повернув до Вас, мої любі й найдорожчі.

Чекаю з нетерпеливістю звістки, як Ви зустріли весну в хаті, в полі та в городі. Що посіяли і що посадили та як думаєте-планujete в цім році через весну, літо й осінь розбагатіти та приготуватись до зими?

Цілую Вас кріпко й солодко. Ваш муж і тато».

Людмила МАРЧУК